

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Kettingwijk te Stadskanaal (Gr)

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2009-150

Groningen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Kettingwijk te Stadskanaal (Gr)

ARC-Rapporten 2009-150
ARC-Projectcode 2009/466

Tekst

H. Buitenhuis

Afbeeldingen

B. Schomaker

Tekstuele aanpassingen en redactie

N. van Malssen

Versie 2.1 (Definitief), 5 november 2009

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Kettingwijk
Projectcode	2009/466
Archisnummer	36391
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	dr. H. Buitenhuis (ARC bv)
Contact	050-3687 100, h.buitenhuis@arcbv.nl
Opdrachtgever	Oostzee-Stedenbouw Arnhem, W. Hijmans
Contact	026-4423342, w.hijmans@oostzee.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Stadskanaal

Locatiegegevens

Toponiem	Kettingwijk
Gemeente	Stadskanaal
Provincie	Groningen
Kaartblad	13C
RD-coördinaten	NW: 262.763/558.030 NO: 262.967/558.106 ZO: 263.090/557.894 ZW: 262.831/557.752
Oppervlakte	4,5 ha

Beschrijving onderzoekslocatie

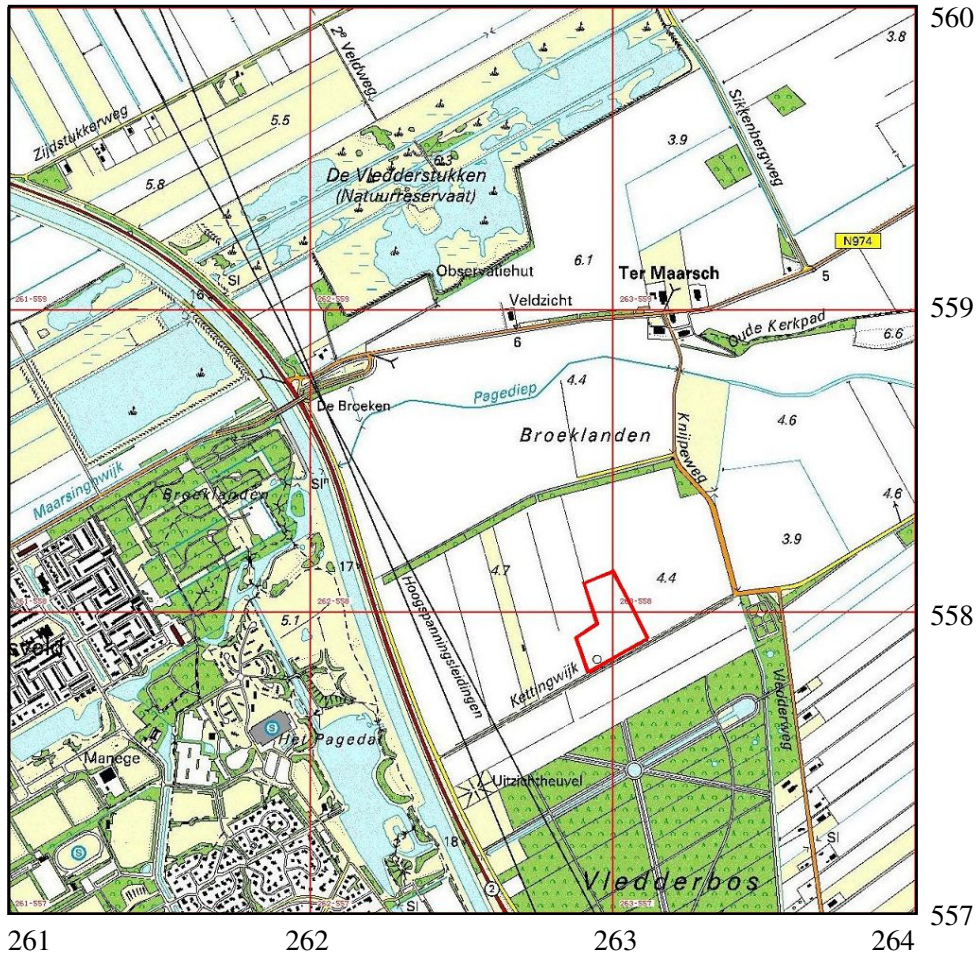
Geologie	Noordelijk zandgebied
Geomorfologie	Veenkoloniale ontginningsvlakte met dalvormige laagtes
Bodem	Veengronden, moerige podzolgronden en veldpodzolgronden
Historische situatie	Agrarisch gebruik
Archeologische trefkans	Middelhoog

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (rood omkaderd), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Oostzee-Stedenbouw te Arnhem (ten behoeve van HPF projecten BV) heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch karterend inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd op een terrein aan de Kettingwijk te Stadskanaal. Aanleiding tot dit onderzoek is het voornemen op het terrein een Hippisch Recreatiepark aan te leggen. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het bureau-onderzoek is verricht in 2007 door het ARC (Wullink 2007). Een verkennend booronderzoek heeft plaatsgevonden in juni 2009 (Buitenhuis 2009). Het karterende bodemonderzoek is op 3 en 4 augustus 2009 uitgevoerd door dr. H. Buitenhuis, conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie ligt ten oosten van Stadskanaal en ten noorden van de Kettingwijk (afb. 1 en 3). Ten noorden van de locatie liggen het Pagediep, een gekanaliseerde beek, en het buurtschap Ter Maarsch. Het gebied tussen de locatie en het Pagediep staat bekend als de Broeklanden. Van de onderzoekslocatie is alleen een centraal deel karterend onderzocht. Dit is gelegen centraal op het terrein, om en direct ten noorden van de mestloods die hier staat. De oppervlakte van het te onderzoeken terreindeel bedroeg maximaal 4,5 ha. Het terrein is momenteel in gebruik als akkerland.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

Voor een overzicht van de geplande werkzaamheden wordt verwezen naar het rapport van het verkennend onderzoek (Buitenhuis 2009). De opdrachtgever heeft aangegeven dat de precieze locaties van de verschillende geplande activiteiten nog niet zijn vastgelegd en mede worden bepaald door de resultaten van het archeologisch onderzoek.

1.4 Doel van het onderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) heeft als doel het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.5 Werkwijze

Het hier voorliggende onderzoek is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn op het onderzoeksterrein 54 boringen gezet met een edelmanboor met een diameter van 12 cm tot minimaal in de C-horizont van het onderliggende pleistocene zand. Deze boringen zijn in een grid van 20×25 m verspreid gezet op het terreindeel waar bij het verkennend onderzoek was gebleken, dat hier een zandkop of zandrug aanwezig was met deels aaneengesloten duidelijke resten van een veldpodzol (intacte B-horizont) (afb. 2). De boorkernen zijn uitgelegd en de boorkernen van het pleistocene zand zijn verzameld en meegenomen. Deze grondmonsters zijn op het bedrijf nat gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm en onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

2 Resultaten karterend booronderzoek

Uit het verkennend bodemonderzoek bleek dat op het onderzochte terreindeel een zandkop of zandrug is gelegen, waarin deels aaneengesloten resten van een podzobodem (intacte B-horizont) zijn gevonden. Er zijn boringen gezet in raaien totdat duidelijk was dat het pleistocene zand van de zandkop niet meer intact was. Tevens zijn boringen gezet rondom de op het terreindeel staande ronde mestloods en in de perceelstrook waar tijdens het verkennend onderzoek nog geen boringen konden worden gezet. In bijlage 1 zijn de resultaten van het karterend bodemonderzoek samengevat. Van ieder boorpunt wordt de locatie gegeven, de opbouw van het pleistocene zand, het afdekkende pakket en het voorkomen van archeologische indicatoren zoals deze in de residuen van de zeefmonsters zijn waargenomen. In niet één residu van de bodemonsters zijn duidelijke archeologische indicatoren aangetroffen. In veel monsters zijn fijne fragmenten houtskool waargenomen. Deze worden over het gehele onderzoeksgebied aangetroffen en kunnen niet als een indirecte aanwijzing voor bijvoorbeeld een prehistorische haardplaats dienen. Omdat het vrijwel altijd om zeer fijne fragmenten gaat, is het ook niet duidelijk of deze zeer lokaal zijn ontstaan of van elders afkomstig zijn, bijvoorbeeld door de wind zijn aangevoerd. Vuursteen is alleen aangetroffen als natuurlijke kleine grindjes of flinters daarvan. Niet één fragment kan bij benadering als bewerkt worden gezien. Verder blijkt uit dit karterend onderzoek dat het perceel waarop de ronde mestloods is gelegen en waarvan een strook tijdens het verkennend onderzoek niet kon worden onderzocht, volledig is verstoord. De karterende boringen in de nabijheid van de mestloods geven aan dat hier tot in de C-horizont is geploegd en de bouwvoor bestaat uit dalgrond (vermenging van B en C horioznten met ingeploegd veen ter grondverbetering). Ook heeft de gebruiker van de grond aangegeven dat dit gehele perceel bewust tot in de C-horiozont is geploegd en zelfs deels is geëgaliseerd. Dit verklaart dan ook waarom er dalgrond op een intacte B-horiont is gevonden bij boorpunt 52. Hier moet de dalgrond over het restant van de B-horizont zijn geschoven.

In het verkennend onderzoek is een zandkop geconstateerd bij de toenmalige boorpunten 172–175. Er is geprobeerd deze zandkop met mogelijk een intacte B-

horizont (boorpunt 175) ook te bemonsteren. Er is eerst met een edelmanboor van 7 cm geprobeerd deze zandkop en het gebied met de B-horizont terug te vinden. Bij verschillende pogingen is echter geen B-horizont gevonden. Daarom zijn er geen monsters genomen en blijkt deze zandkop niet intact te zijn.

3 Samenvatting en conclusie

Op het onderzochte terrein bevindt zich, zoals bleek uit de resultaten van het eerder uitgevoerd verkennend bodemonderzoek, een zandrug of zandkop, waarvan een groot deel een intacte B-horizont van een podzolbodem bevatte. Hierdoor was de kans aanwezig dat er archeologische resten *in situ* zijn aan te treffen. Het karterend booronderzoek heeft de bodemopbouw van dit terreindeel bevestigd. In de zeef-residuen van de boorkernen zijn echter geen archeologische resten aangetroffen. Wel zijn verspreid over het terrein fijne houtskoolresten gevonden. Deze houtskoolresten zijn mogelijk het product van menselijke activiteit. Het is echter niet met zekerheid vast te stellen of deze activiteiten zich op de zandkop hebben afgespeeld. Het houtskool is namelijk zo fijn, dat het door de wind van elders kan zijn aangevoerd. Het westelijk deel van het onderzochte terrein is in zijn geheel tot in de C-horizont verstoord en deels geëgaliseerd. Aangezien dit terreindeel dus vermoedelijk iets hoger is geweest, zou de onderzochte zandkop de helling van een grotere zandrug kunnen zijn geweest. Het is te verwachten dat resten uit het Mesolithicum, zoals de haardkuilen die zijn gevonden aan de westkant van het grote onderzoeksterrein, zich op de top van deze zandrug hebben bevonden. De kans om in het onderzochte deel nog intacte resten uit het Mesolithicum aan te treffen, wordt vanwege de verstoring en egalisatie niet groot geacht. Resten uit het Neolithicum (Enkelgrafcultuur) zijn ook niet te verwachten. Door vernatting van het gebied in deze periode was de locatie waarschijnlijk ongeschikt voor bewoning.

4 Aanbeveling

Uit het karterend booronderzoek blijkt dat de kans om op het onderzochte deel nog archeologische resten aan te treffen niet erg groot mag worden geacht. Daarom lijkt er geen bezwaar te zijn tegen het uitvoeren van verstorende activiteiten. Wanneer bij de uitvoering onverhoopt toch grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij het bevoegd gezag, de gemeente Stadskanaal, of de provinciaal archeoloog.³

---

³Dr. H.A. Groenendijk, Afd. Cultuur en Welzijn, Postbus 630, 9700 AP Groningen, tel: 050-3164911.

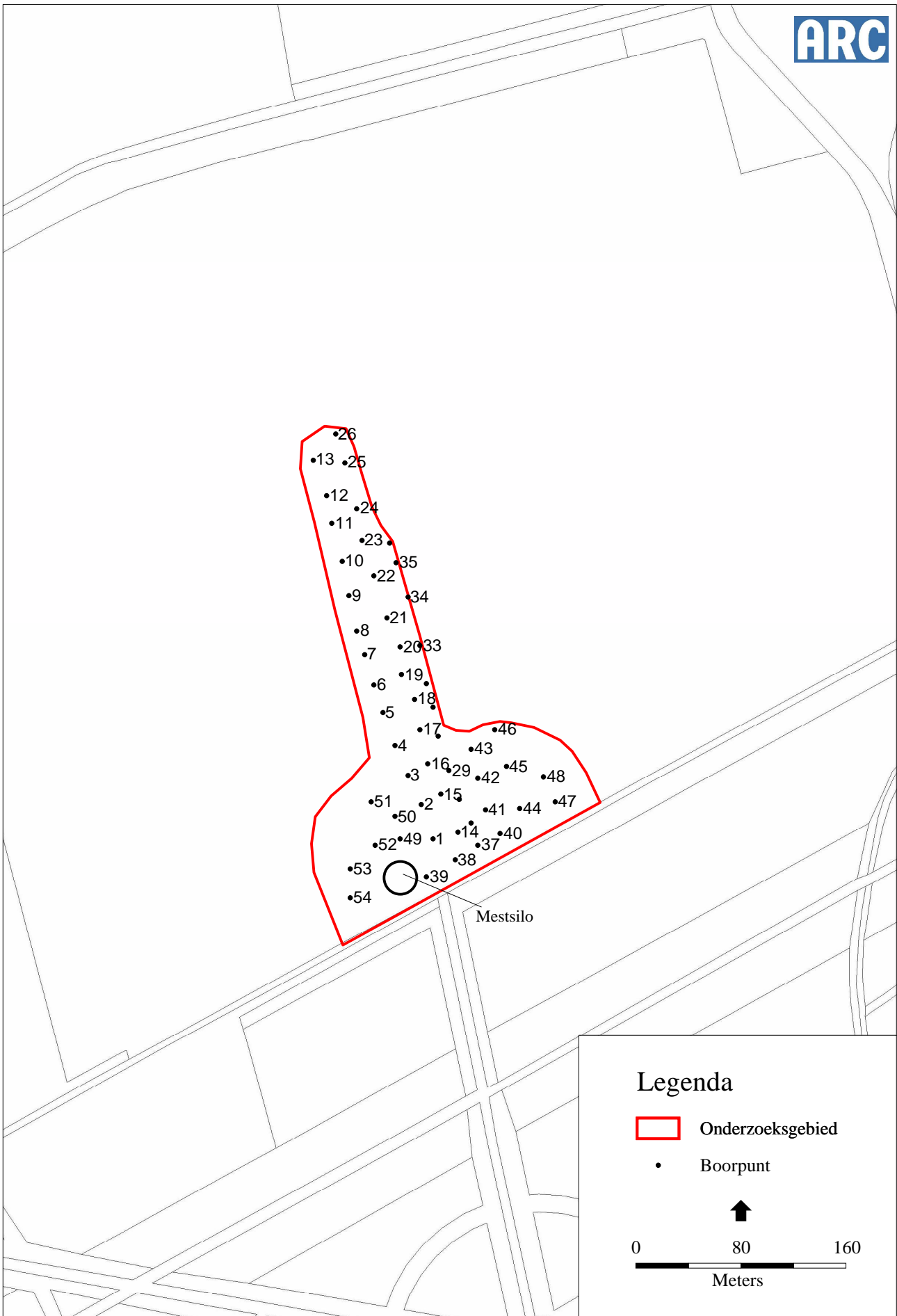

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Buitenhuis, H., 2009. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op een terrein aan de Kettingwijk te Stadskanaal (Gr)*. Groningen (ARC-Rapporten 2009-135).
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Wullink, A.J., 2007. *Een archeologisch bureau-onderzoek (BO) op een terrein nabij Stadskanaal, gemeente Stadskanaal (Gr)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2007-69).

Afbeelding 2 Locatie van de boorpunten van het karterend onderzoek als overlay op het boorpuntengrid van het eerdere verkennend booronderzoek.

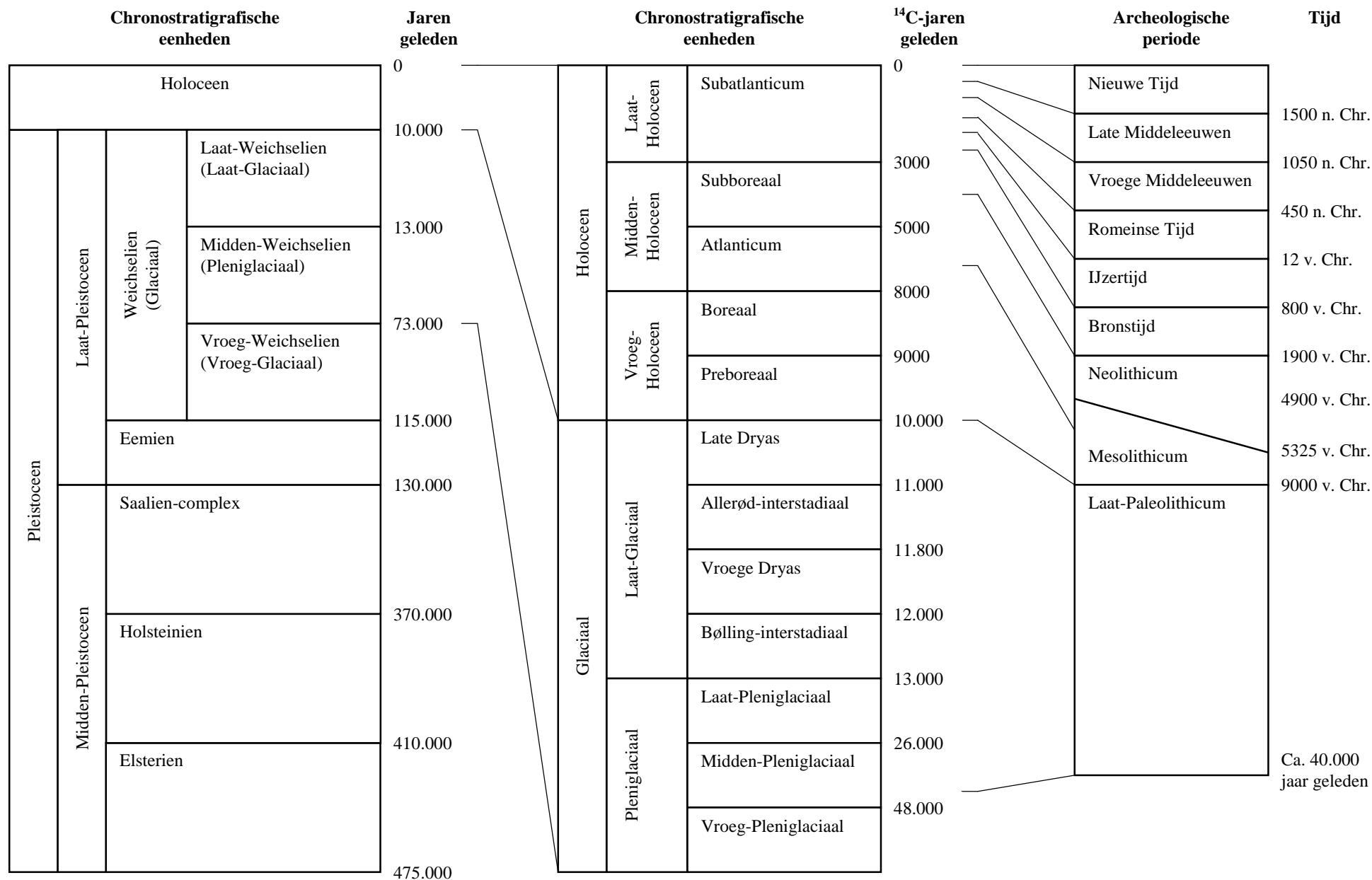

Afbeelding 3 Locatie van de boorpunten van het karterend onderzoek.

Bijlage 1 Residuen uit de boorkernen

bo.nr	xcoörd	ycoörd	top pleistoceen zand	einde boring	zandopbouw	afdekkende laag	opmerking	fijn grind	houtschool
1	262991	557872	30	55	BC C	Zand	3 fragmenten baksteen	weinig	
2	262982	557898	30	50	BC C	Zand	–	veel	
3	262972	557920	15	30	C	Zand	C rommelig	zeer weinig, 1 grof	
4	262962	557943	20	35	C	Zand	C rommelig	zeer weinig	
5	262953	557968	15	40	B BC	Zand	–	zeer weinig	2 fijn
6	262946	557989	50	60	BC C	Veen	–	matig	
7	262939	558012	15	50	(B) C	Zand	B rommelig	matig	5 fijn
8	262933	558030	55	65	C	dalgrond	–	zeer weinig	
9	262927	558057	50	60	C	Zand	geen residu	–	
10	262922	558083	55	65	C	Zand	geen monster	–	
11	262914	558112	40	50	BC C	Zand	BC rommelig	veel	5 fijn
12	262910	558133	25	50	B BC C	Zand	–	zeer weinig	
13	262900	558160	50	80	B C	Veen	–	weinig	5 fijn 1 grof
14	263010	557877	20	40	B C	Zand	–	weinig	
15	262997	557906	20	40	B C	Zand	geen residu	–	
16	262987	557929	30	40	C	Zand	geen residu	–	
17	262981	557955	35	45	c	Veen	geen residu	–	
18	262977	557978	30	55	B C	Zand	–	veel	
19	262967	557997	60	70	B C	B-zand sterk verstoord	–	matig	
20	262966	558018	30	50	BC C	Zand	BC rommelig	weinig	6 fijn
21	262956	558040	20	40	C	Zand	geen residu	–	
22	262946	558072	30	50	C	Zand	geen residu	–	
23	262937	558099	25	45	BC C	Zand	fragment geglazuurd aardewerk	–	
24	262933	558123	30	55	B C	Zand	–	veel	
25	262924	558158	35	50	BC C	Zand	–	zeer weinig	2 fijn
26	262917	558180	30	45	BC C	Zand	top zand met verspoeld veen	zeer weinig	2 fijn
27	263020	557884	40	50	(BC) C	Veen	BC lemig	matig	2 fijn
28	263011	557902	20	40	(BC) C	Zand	–	weinig	
29	263003	557924	40	50	c	Kleiig veen	–	zeer weinig	
30	262995	557950	20	40	C	Zand	–	matig	
31	262991	557972	20	50	B C	Zand	–	matig	2 fijn
32	262986	557990	20	60	B C	Zand	–	veel	1 fijn
33	262981	558019	20	35	C	Zand	–	zeer weinig	
34	262972	558056	20	40	(BC) C	Zand	geen residu	–	

bo.nr	xcoörd	ycoörd	top pleistoceen zand	einde boring	zandopbouw	afdekkende laag	opmerking	fijn grind	houtschool
35	262963	558082	20	45	C	Zand	C rommelig	weinig	
36	262958	558097	25	45	C	Zand	rommelig, geen residu	–	
37	263025	557867	50	60	C	Kleiig veen	geen residu	–	
38	263008	557856	30	45	BC C	Zand	geen residu	–	
39	262986	557843	30	40	c	Zand	geen residu	zeer weinig	
40	263042	557876	50	75	B? C	Klei of gliede	–	zeer veel	1 matig grof
41	263031	557894	20	45	B C	zand	–	matig	
42	263025	557918	–	–	–	–	geen monster	–	
43	263020	557940	–	–	–	–	geen monster	–	
44	263057	557895	20	35	BC C	Zand	–	–	
45	263047	557927	15	30	C	Zand	–	weinig	3 matig grof
46	263038	557955	30	45	C	Veen	top zand met verspoeld veen	zeer weinig	
47	263084	557900	30	55	B BC C	Zand	–	veel	1 grof
48	263075	557919	30	45	C	Zand	–	zeer weinig	1 fijn
49	262966	557872	30	45	C	dalgrond	geen monster	–	
50	262962	557889	30	45	C	dalgrond	geen monster	–	
51	262944	557900	30	45	C	dalgrond	geen monster	–	
52	262947	557867	45	55	B C	dalgrond	–	–	
53	262928	557849	30	55	C	dalgrond	geen monster	weinig	
54	262928	557827	30	55	C	dalgrond	geen monster	–	

Afbeelding 4 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.